

Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Юридичний аналіз як важлива навичка правника

Вступ до юридичного аналізу. Юридичний аналіз як процес ідентифікації юридичного питання, представленого фактами, і визначення того, які юридичні правила слід застосовувати в певній справі та як їх застосовувати. Ознаки юридичного аналізу. Цілі юридичного аналізу.

Юридичний аналіз та юридичне мислення. Основні розумові операції, характерні для юридичного аналізу: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, конкретизація.

Навички, необхідні для належного юридичного аналізу: мовні навички (витончене розуміння мови, відмінні знання лексики та граматики, відмінний загальний і спеціальний (юридичний) словниковий запас, відмінні навички читання та письма); робота з юридичними правилами (пошук, застосування, інтерпретація, критика); побудова аргументів (з'ясування та обрання належних аргументів, порівняння аргументів та оцінка їхньої переконливості); знання матеріального права та ін.

IRAC як найбільш поширена методика юридичного аналізу, що має чотири етапи: проблема (Issue), правило (Rule), аналіз/застосування (Analysis/Application) та висновок (Conclusion). Альтернативні методики юридичного аналізу – CRAAC, CREAC, MIRAT, IDAR, TREACC та ін.

Визначення юридичного питання як перший крок у процесі юридичного аналізу. Юридичне питання (issue) як точне (чітке) питання, поставлене на основі конкретних фактів у справі (спорі). Юридичне питання як дороговказ для юридичного аналізу.

Типи юридичних питань: яке юридичне правило застосовується; як воно застосовується; чи застосовується воно взагалі.

Елементи юридичного питання: 1) право, що підлягає застосуванню, як конкретне юридичне правило, що регулює спір; 2) юридичне питання як питання щодо юридичного правила, що регулює порушений спір за фактами спору; 3) ключові факти як юридично значущі факти, що порушують юридичне питання

про те, як застосовується юридичне правило, що регулює спір, і чи застосовується воно взагалі.

З'ясування юридичного питання для конкретної справи та його формулювання. Етапи з'ясування юридичного питання у справі. Широке та вузьке викладення юридичного питання.

Особливості справи, яка містить кілька юридичних питань (multiple legal issues).

Дослідження фактів як складова юридичного аналізу. Що таке факти. Факт як інформація про якусь річ, дію, подію чи обставину. Право і факт. Факти як важливий об'єкт юридичного аналізу. Юридичний аналіз як «блукання» між правом і фактами.

Типи фактів. Нерелевантні факти (irrelevant facts). Факти на задньому плані (background facts). Ключові факти (key facts) як юридично значущі факти, що є вирішальними для результату справи. Тест на визначення ключових фактів. Види ключових фактів.

Доведення фактів. Докази. Основні види доказів. Належність і допустимість доказів. Принцип вільної оцінки доказів. Стандарти доказування (поза розумним сумнівом, баланс ймовірностей).

Пошук джерел права та юридичних правил. Що таке джерело права. Ієрархія джерел права. Первинні та вторинні джерела права. Обов'язкові та переконливі джерела права.

Що таке юридичне правило (rule). Норми права як загальні юридичні правила. Юридичні правила, що створюються під час правозастосовної та інтерпретаційної діяльності, та їхнє значення для вирішення юридичного питання.

Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів та порядок користування ним. Єдиний державний реєстр судових рішень та порядок його ведення. Рекомендації щодо користування електронними базами правових актів, офіційними сайтами, іншими юридичними інформаційними ресурсами.

Порядок посилання на юридичні правила.

Інтерпретація юридичних правил як складова юридичного аналізу.
Інтерпретація як ключ до змісту юридичних правил. Теорії інтерпретації. Суб'єктивна та об'єктивна теорії інтерпретації. Статичне та динамічне тлумачення. Герменевтика як теорія інтерпретації.

Методи (способи) інтерпретації. Філологічна (лексична), системна, історична, телеологічна інтерпретація та ін. Логіка як основа інтерпретації юридичних правил. Роль догми права в інтерпретації юридичних правил.

Правила і канони інтерпретації: досвід англо-американської правової сім'ї. Правило буквального тлумачення (literal rule). Золоте правило тлумачення (golden rule). Правило уникнення зла (mischief rule), що зосереджує увагу на чотирьох критеріях «істинної інтерпретації». П'ять принципів здорового глузду (common sense principles), за допомогою яких будь-яке значущє висловлювання інтерпретується у звичайному житті.

Найбільш відомі канони інтерпретації: *expressio unius* (вираз єдиного), *eiusdem generis* (того ж виду), *in pari materia* (на ту саму тему), *noscitur a sociis* (відомо від друзів), правило останнього попереднього (last antecedent rule), передбачуваний засіб правового захисту (intended remedy), весь контекст (entire context), конституційність (constitutionality) та ін.

Юридична аргументація як складова юридичного аналізу. Що таке юридична аргументація. Відсутність аргументів, які були б характерними лише для права. Аргумент як шлях від юридичного питання до юридичного висновку.

Два рівні аргументації як складової юридичного аналізу. Вибір і застосування аргументів: (1) якими обґрунтовуються встановлення та (не)існування фактів; (2) за допомогою яких здійснюється вибір та інтерпретація юридичних правил, конкретизується їхній зміст.

Основні аргументи, які можуть використовуватися під час юридичного аналізу: висновок за аналогією (*argumentum a simili ad simile*) – аналогія *intra legem*, *analogia legis*, *analogia iuris*; аргумент телеологічної редукції; висновок від протилежного (*argumentum a contrario*); висновок від сильнішого (*argumentum a fortiori* – *argumentum a maiori ad minus*, *argumentum a minori ad maius*); доведення

до абсурду (*reductiones ad absurdum*); аргумент когерентності (*argumentum a cohaerentia*); аргумент досконалості (*argumentum a completudine*) та ін.

Конкуренція аргументів та вибір між ними. Відсутність ієрархії аргументів. Оцінка рівня переконання і визначення ваги протилежних аргументів. Нова риторика Перельмана: спрямованість юридичної аргументації на переконання партикулярної аудиторії; рішення підпорядковано розуму, який є результатом історичного розвитку, традицій і культури у визначеному суспільстві.

Юридичний висновок як результат юридичного аналізу. Що таке юридичний висновок (*conclusion*). Юридичний висновок як правове рішення, підсумок синтезу, який оцінює факти в аспекті юридичних правил та визначає юридичні правила в аспекті фактів справи.

Передумови для юридичного висновку: (1) визначення елементів або вимог юридичного правила; (2) зіставлення фактів справи з елементами правила та визначення того, чи це правило застосовується до цих фактів; (3) контраналіз, який розглядає будь-які контраргументи до аналізу. Ретельне спостереження, ретельне розслідування, ретельний розгляд.

Основні вимоги до юридичного висновку. Сфокусованість та інтелектуальна чесність.

Мотивування й обґрунтування юридичного висновку. Мотивування як наведення належних і достатніх мотивів та юридичних підстав для ухвалення юридичного висновку. Критерії мотивованості та межі мотивування. Обґрунтування як урахування всіх фактів, що мають значення для прийняття рішення та які підтверджені належними доказами.

Рівні впевненості юридичного висновку. Неприпустимість «пустого» висновку. Проблема застережень. *Due diligence* (належна обачність).

Формулювання юридичного висновку та його письмове викладення.

Модуль 2. Юридичне письмо як створення юридичного тексту на підставі юридичного аналізу

Основи юридичного письма. Що таке юридичне письмо. Переваги юридичного письма. Високоорганізованість і структурованість юридичного письма, що допомагає забезпечити чітке повідомлення складної тематики. Можливість зафіксувати ідеї та записати їх у належному місці в міру їх виникнення. Письмова форма як гарантія того, що пройдено всі етапи процесу й нічого не залишилося поза увагою.

Цілі юридичного письма. Лаконічне, але повне звернення до юридичної теми. Забезпечення можливості читачеві отримати чітке розуміння юридичної інформації в максимально короткий час.

Професійна майстерність як вимога до суб'єкта юридичного письма. Важливість письмових навичок у роботі юриста.

Стадії юридичного письма: 1) стадія, що передує письму (prewriting stage) – організація, дослідження та аналіз завдання; 2) стадія написання (writing stage) – створення письмового продукту; 3) стадія пострайтингу (postwriting stage) – перегляд, редагування завдання, остаточне оформлення результатів.

Елементи і правила юридичного письма. Юридичний текст як результат юридичного письма. Адресати юридичного тексту. Урахування специфіки адресата.

Принципи успішності юридичного тексту: ясність як зрозумілість тексту його адресату; точність як чіткість положень, їх прозорість, однозначність; простота як легкість у сприйнятті та розумінні; послідовність як уникнення суперечностей; стислість як уникнення зайвої інформації, повторів, надмірності, викладення без зайвих слів, але не на збиток сенсу; переконливість юридичного тексту.

Правила вибору слів та їхнього використання. Виправданість синонімів. Загальноживана термінологія та обачність при її використанні.

Спеціальна (юридична) термінологія та виправданість її використання. Правила визначення юридичних термінів.

Правила граматики та пунктуації.

Речення як базовий елемент юридичного письма. Рекомендації щодо побудови речень: одна думка – одне речення; ключові слова – на початок; за

можливості будуйте лише головне речення і не більше одного придаткового; уникайте дієприкметникових зворотів; користуйтеся дієсловами, уникайте іменників; уникайте пасивного стану, використовуйте активний стан; уникайте зайвих слів. Довжина речення. Рекомендації щодо взаємозв'язків між реченнями: викладення – від головного положення до другорядного, від загального до окремого, від правила до винятку.

Абзац (параграф) та інші структурні елементи юридичного письма. Довжина абзаців і параграфів. Нумерація абзаців та інших елементів письма.

Законодавство про просте письмо (plain writing) – письмо, яке: (1) відповідає цільовій аудиторії; і (2) є чітким, стислим і добре організованим. Іноземний досвід.

Юридичний документ як засіб закріплення результатів юридичного письма. Що таке юридичний документ. Широке і вузьке розуміння юридичного документа. Загальні та спеціальні функції юридичного документа.

Види юридичних документів. Офіційні та неофіційні юридичні документи.

Основні та спеціальні вимоги до юридичних документів.

Форма юридичних документів. Структура і реквізити юридичного документа. Титульний лист. Зміст. Дата і номер. Вступна частина. Заголовки. Нумерація розділів. Підпис. Особливості структури нормативно-правових та правозастосовних актів (передусім судових рішень) та врахування цих особливостей при інтерпретації юридичних правил.

Естетика юридичного документа: шрифт, інтервал, поля, абзаци.

Особливості академічного юридичного письма. Що таке академічне юридичне письмо. Академічна, інформаційна та міжкультурна грамотність.

Вимоги до академічного юридичного письма. Критичне мислення.

Академічна доброчесність. Правила використання джерел та посилань на них. Плагіат. Види плагіату. Протидія плагіату. Порядок перевірки навчальних та наукових робіт на наявність ознак порушень вимог академічної доброчесності.

Види академічного юридичного письма. Есе. Реферат. Курсова робота. Тези наукової доповіді. Наукова стаття. Рекомендації щодо їх підготовки та написання.

Специфіка організації роботи та технологій академічного юридичного письма.
Цілісність академічного юридичного тексту. Моделі академічного тексту.
Технології генерації та організації ідей. Креативне мислення. Академічний
юридичний текст як система. Логіко-синтаксичні труднощі академічного
юридичного тексту.